

Stockholm den 24 februari 2021

R-2020/2245

Till Justitiedepartementet

Ju2020/04273

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 24 november 2020 beretts tillfälle att avge yttrande över promemorian En kompletterande bestämmelse om villkor som andra länder ställer upp vid informationsutbyte om brott.

Sammanfattning

Advokatsamfundet kan, med hänvisning till tidigare avgivna remissyttranden¹ och mot bakgrund av nedan anförda synpunkter, inte ställa sig bakom förslagen i promemorian.

Synpunkter

Advokatsamfundets uppgift är främst att ta ställning till om lagförslaget påverkar den enskildes rätt till integritet och privatliv samt om inskränkningen av denna rätt som förslaget innebär står i rimlig proportion till samhällets intresse av att kunna behandla personuppgifter för de aktuella ändamålen.

Advokatsamfundet kan inledningsvis konstatera att det är fråga om ett författningsförslag som är begränsat till att utgöra en komplettering till en befintlig bestämmelse i 2 kap. 20 § brottsdatalagen (2018:1177). Enligt den befintliga bestämmelsen får villkor uppställas för överföring av uppgifter inom EU om villkoren gäller ömsesidigt. Enligt 8 kap. 9 § samma lag ska svenska myndigheter som får personuppgifter från ett tredje land eller

¹ Se Advokatsamfundets remissyttrande den 21 november 2017 över betänkandet Brottsdatalag – kompletterande lagstiftning (SOU 2017:74), den 10 juli 2017 över betänkandet Brottsdatalag (SOU 2017:29), den 25 november 2015 över promemorian Förslag till vissa ändringar av förslagen i departementspromemorian Informationsutbyte vid samverkan mot grov organiserad brottslighet (Ds 2014:30), den 1 december 2014 över promemorian Informationsutbyte vid samverkan mot grov organiserad brottslighet (Ds 2014:30), samt den 6 november 2008 över promemorian Enklare informationsutbyte i brottsbekämpningen inom EU (Ds 2008:72).

internationell organisation följa sådana villkor som ställs upp och där villkoren begränsar hur uppgifterna får användas. Villkoren ska följas även om detta skulle strida mot svensk lag eller annan författning. Den föreslagna bestämmelsen innebär att motsvarande ska gälla även för villkor som uppställs av en annan medlemsstat inom EU eller av ett EU-organ. Enligt förslaget ska bestämmelsen med denna innebörd införas i en ny 2 kap. 20 a § brottsdatalagen.

Enligt Advokatsamfundets uppfattning är det ologiskt att ett tredjeland eller en internationell organisation kan uppställa inskränkande villkor, medan detta inte gäller för andra EU-länder eller EU:s olika organ. Eftersom brottsdatalagen implementerar dataskyddsdirektivet² gäller likvärdiga bestämmelser och i princip samma skydd för personuppgifterna, när de överförs inom EU. När det gäller tredjeland och internationella organisationer är bestämmelserna och skyddet för personuppgifterna varierande. Advokatsamfundet anser därför att det är rimligt att motsvarande bestämmelser införs när det gäller villkor som uppställs av andra EU-länder och EU-organ, som gäller för villkor som uppställs av tredjeland eller internationella organisationer. Om bestämmelsen i 8 kap. 9 § brottsdatalagen fortsätter gälla i dess nuvarande utformning är det därför naturligt att den föreslagna nya bestämmelsen i 2 kap. 20 a § införs i brottsdatalagen i likhet med vad som anförs i betänkandet.³ Advokatsamfundet får trots detta avstyrka den föreslagna bestämmelsen med hänsyn till följande.

Advokatsamfundet har i ett flertal tidigare remissyttranden uttryckt sina farhågor över hur olika bestämmelser rörande behandling av personuppgifter utformats. Härvid har särskilt uppmärksammats om osäkerheten i hur överförda personuppgifter kan komma att behandlas i det mottagande landet, för vilka ändamål personuppgifterna kan komma att behandlas och de begränsade möjligheterna att kunna kontrollera hur personuppgifterna behandlas. Advokatsamfundet har i dessa sammanhang även ifrågasatt säkerheten i samband med behandlingen.⁴

I 8 kap. 1-8 §§ brottsdatalagen finns ett flertal bestämmelser som innehåller olika krav som begränsar överföring av personuppgifter till tredjeland och internationella organisationer. Bestämmelserna har införts eftersom det inte kan garanteras att personuppgifterna skyddas på samma sätt efter en sådan överföring som när personuppgifterna behandlas inom EU/EES.⁵ Detta innebär att det måste göras noggranna bedömningar innan personuppgifter får överföras till tredje land eller internationella organisationer.

² Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/680 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behöriga myndigheters behandling av personuppgifter för att förebygga, förhindra, utreda, avslöja eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder, och det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av rådets rambeslut 2008/977/RIF (dataskyddsdirektivet).

³ Se betänkandet, s. 11.

⁴ Se ovan fotnot 1. Jfr. även SOU 2017:29 s. 775 ff.

⁵ Se prop. 2017/18:232 s. 369 f. och SOU 2017:29 s. 585.

När det gäller vilka slags villkor som tredjeland eller en internationell organisation får uppställa finns inga motsvarande restriktioner. Av 8 kap. 9 § brottsdatalagen följer att villkoren till och med ska ta över vad som gäller enligt lag eller annan författning. Ingenstans finns någon konkret begränsning avseende innehållet och innebörden i de villkor som uppställs.⁶ Den föreslagna nya bestämmelsen är tänkt att ges ett motsvarande innehåll.

Som regeltexten är utformad, såväl enligt den befintliga bestämmelsen i 8 kap. 9 § som i den föreslagna bestämmelsen i en ny 2 kap. 20 a §, ger den enligt Advokatsamfundets bedömning intrycket att villkoren kan ha vilket innehåll som helst, så länge det kan anses vara fråga om en ”begränsning” avseende hur och för vilka ändamål de överförda personuppgifterna får behandlas. En så långtgående möjlighet att uppställa allehanda slags villkor kan knappast ha varit avsikten bakom dataskyddsdirektivet och de bestämmelser som implementerar direktivet.

Advokatsamfundet är väl medvetet om intresset i att kunna behandla personuppgifter för att bekämpa brottslighet som utgör ett hot mot samhället och invånarna för att därigenom upprätthålla en hög nivå av skydd och säkerhet. Samtidigt måste detta intresse alltid ta hänsyn till invånarnas berättigade krav på skydd av den personliga integriteten. Därför får bestämmelserna inte utformas på ett sådant sätt eller med ett sådant innehåll att de tar omotiverade hänsyn till det ena intresset på bekostnad av det andra.

Proportionalitetsprincipen måste i dessa sammanhang särskilt beaktas. Det är också av största vikt att bestämmelserna ges en sådan utformning och innehåll att konsekvenserna av dem blir förutsebara. I annat fall riskeras en tillämpning som ges alltför stort utrymme för godtycke och skönsmässighet. Det finns en påtaglig risk för att medborgarnas förtroende för samhället och rättssystemet skadas om skyddet för den personliga integriteten åsidosätts i allt större omfattning och på allt fler områden när detta av olika skäl anses främja intresset av skydd och säkerhet.

Advokatsamfundet finner således att den föreslagna bestämmelsen i en ny 2 kap. 20 a §, liksom den befintliga bestämmelsen i 8 kap. 9 § brottsdatalagen, brister i tydlighet och förutsebarhet. Det ges nämligen ingen vägledning, vare sig i författningstexten eller i förarbetena, avseende vilka slags villkor som uppställs som kan anses acceptabla. Inte heller framgår vad som ska förstås med att villkoren ”begränsar” möjligheten att använda uppgifterna.

Som både den föreslagna bestämmelsen och den befintliga bestämmelsen är utformad skulle ett land eller en organisation varifrån personuppgifter ska överföras kunna uppställa som villkor för överföringen en ”begränsning” med innebörd att uppgifterna inte får utlämnas till en försvarare och där uppgifterna skulle kunna användas för att frita en brottsmisstänkt person från misstankarna. Detta eftersom villkoren enligt bestämmelserna ska ha företräde framför lag eller annan författning och då även sådana regler som ger försvaret rätt till uppgifter.

⁶ Se prop. 2017/18:232 s. 498 och SOU 2017:29 s. 618 f.

Ett annat exempel på en ”begränsning” skulle kunna vara att det uppställs ett villkor med innebörden att personuppgifterna överförs under förutsättning att det överförande landet eller organisationen i gengäld får tillgång till vissa andra personuppgifter, utan att det kan kontrolleras hur dessa personuppgifter kommer att behandlas eller för vilka ändamål de behandlas. Det skulle rentav kunna bli fråga om att i gengäld överföra sådana uppgifter där överföringen annars skulle vara förhindrad till följd av sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Villkoren ska ju enligt bestämmelserna ha företräde framför lag eller annan författning.

Såväl den nuvarande bestämmelsen i 8 kap. 9 § som den föreslagna nya bestämmelsen i 2 kap. 20 a § brottsdatalagen innehåller följaktligen ingen som helst begränsning avseende innehållet i de villkor som uppställs, samtidigt som villkoren ska ges företräde framför lag eller annan författning. På detta sätt skulle rentav de grundläggande fri- och rättigheterna i 2 kap. regeringsformen (1974:152) kunna kringgåas genom sådana uppställda villkor. Från Advokatsamfundets perspektiv är detta alltför långtgående.

Advokatsamfundet finner det därför vara mycket angeläget att det även införs kompletterande bestämmelser om sådana villkor som begränsar användningen av personuppgifter som överförs till Sverige, där det framgår under vilka förutsättningar sådana villkor kan anses tillåtna och godtagbara.

Innan några bestämmelser införs som begränsar vilka villkor som kan uppställas för överföring av personuppgifter från annat land eller internationella organisationer och vad sådana villkor får innehålla, kan Advokatsamfundet således inte tillstyrka den föreslagna bestämmelsen.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander